

12.7.2020

לכבוד

ועדת הפנים והגנת הסביבה

שלום רב,

הנדון: הצעת חוק מניעת כניסת מבקרים ועורכי דין למקומות מעצר, תחנות משטרה ובתי הסוהר, חדרי משמר ובתי הסוהר הצבאיים (הוראת שעה), התש"ף-2020

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל (להלן: "הוועד נגד עינויים") והמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר (להלן: "המוקד להגנת הפרט") מבקשים להביע התנגדות עקרונית להצעת החוק שבנדון. מניעת כניסת עורכי דין ובני משפחות כלואים למתקני הכליאה עלולה לפגוע באופן קשה ובלתי מידתי בזכויות עצורים ואסירים ולפיכך אנו מתנגדים לקידומה.

החשש מהדבקת כלואים ומהתפשטות נגיף הקורונה בבתי הסוהר הוא מובן, וברור כי יש לנקוט בצעדים משמעותיים כדי למנוע זאת. יחד עם זאת, לאחר מספר חודשים בהם מדינות העולם, וישראל בהן, מתמודדות עם הנגיף, ידוע כי ישנן דרכים אחרות למנוע את התפשטות הנגיף במתקני הכליאה, מבלי לנקוט בצעדים בלתי מידתיים דוגמת מניעת כניסת מבקרים באופן מוחלט. כך למשל, הביקורים יכולים להתקיים בהפרדה מוחלטת באמצעות מחיצות שקופות או תוך הקפדה על שמירת מרחק ושימוש במסכות (בהתאם להמלצתו של פרופ' גרוטו, המשנה למנכ"ל משרד הבריאות, בחו"ד מיום 25.5.2020).

נדגיש, כי הצעת החוק שבנדון פוגענית במיוחד בשל השילוב של מניעת כניסת עורכי דין ומניעת כניסת קרובי משפחה. במקרה כזה יימנע מהכלואים כל קשר עם העולם החיצון, בתקופה בה החרדה והפחד מהלא נודע גבוהים ממילא. החזקת הכלואים תוך מניעת כל קשר עם החוץ מנוגדת לסטנדרטיים הבינלאומיים הנוגעים להחזקת כלואים ועולה לכדי החזקה בתנאים אכזריים ובלתי אנושיים. לבסוף, מניעת כניסת מבקרים עלולה להגביר את חשיפתם של כלואים ליחס אכזרי ובלתי אנושי מצד רשויות החקירה והכליאה.

ביחס לביקורי קרובי משפחה

זכות הכלוא לחיי משפחה ולקשר עם בני משפחתו בזמן כליאתו הינה זכות יסוד המעוגנת במשפט הישראלי והבינלאומי. אסירים המסווגים כביטחוניים, בניגוד לאסירים פוליטיים, אינם זכאים לשיחות טלפון עם בני משפחתם, כך שהקשר עם בני המשפחה נשמר באמצעות ביקורי משפחות בלבד.

על אף שבימים אלה מתאפשרת כניסת משפחות ישראליות לבתי הכלא, מרבית הכלואים הביטחוניים אינם מקבלים ביקורי משפחה **למעלה מארבעה חודשים**, מכיוון שהרוב המכריע של מבקריהם הינם תושבי הגדה המערבית ורצועת עזה, וטרם הוחזרו ביקורי המשפחה עבור קבוצת כלואים זו. קידום הצעת החוק יאפשר מניעת כניסת קרובים לתקופות ארוכות נוספות, המצטברות לתקופה הנוכחית בהן אין ביקורים עבור כלואים בטחוניים.

למניעת ביקורי משפחה של הכלואים המסווגים "ביטחוניים" השלכות רבות נוספות, המשפיעות באופן קשה על חיי היומיום של הכלואים. כך למשל, אסירים רבים לא קיבלו ביגוד קיץ וציוד אישי אחר במהלך תקופה זו, בגדים וציוד שמתקבלים באמצעות מבקריהם בימי הביקורים. כמו כן, הכלואים אינם יכולים לקבל כספים דרך הפקדה בחשבונות ה"קנטינה" שלהם, שכן מבקריהם נהגו להפקיד כספים אלה בכלא בימי הביקורים.

סוגיית הקשר של הכלואים עם בני משפחותיהם עלתה במסגרת הדיונים שהתקיימו בבג"ץ 2280/20 ו-2282/20 **גנאם ואח'** **נגד שב"ס ואח'**, שעודם תלויים ועומדים, אשר תקפו את ההגבלות שהוטלו על כניסת מבקרים לבתי הסוהר במתכונת החירום. בית המשפט העליון עמד על הקושי שהגבלות אלו הביאו עימן עוד במתכונת ה"חירומית" וכתוצאה מכך שב"ס החליט לאפשר קשר טלפוני סדיר עבור כלואים קטינים המסווגים כביטחוניים, וקשר חד-פעמי לבגירים. דברים אלה נעשו במסגרת תקנות שעת חירום, שמטבע דחיפותן נאלצת המערכת לספוג במידה מסוימת פגיעה בזכויות יסוד, ובכל זאת בית המשפט עמד על הצורך בקיומו של קשר מינימאלי עם בני משפחה. כיום, ועם הכוונה לקדם חקיקה ראשית בעניין, החובה המוטלת על המחוקק היא מוגברת יותר, ואין מקום לאפשר פגיעה חמורה בזכויות כלואים שאף במצב החירום הראשוני נעשו מאמצים כדי למתנה.

חשוב להדגיש, כי גם בזמני שגרה ביקורי משפחה אצל כלואים המסווגים כביטחוניים מתקיימים בהפרדה מוחלטת, כשמחיצת זכוכית מפרידה בין האסיר למבקר. על כן קיום ביקורים במתכונת הביקורים הקיימת, אמורה לנטרל את סכנת ההדבקה.

לנוכח חשיבות ביקורי המשפחות לחייהם של הכלואים, ולנוכח האמצעים הקיימים לקיום ביקורים באופן שמקטין את סיכויי ההדבקה אנו סבורים כי אין לקדם את הצעת החוק במתכונתה הנוכחית. ככל שתקודם הצעת החוק וכדי להבטיח שיתאפשר קשר מינימאלי בין כלואים בטחוניים לבני משפחותיהם **יש לעגן סעיף בחוק אשר יבטיח שיחות באמצעים אודיו-ויזואליים, בתדירות קבועה ומספקת, בין אסירים ועצורים ביטחוניים לבני משפחותיהם.**

ביחס לביקורי עורכי דין

מניעת כניסת עו"ד למתקני הכליאה לא רק תפגע בזכות האסיר והעצור לייצוג הולם ובזכות ההיוועצות, היא עלולה להגביר את חשיפתם של כלואים ליחס אכזרי ומשפיל מצד רשויות הכליאה והחקירה. פגישה עם עו"ד הינה אחת הערובות המשפטיות המרכזיות להגנה מפני התעללות ויחס אכזרי. האפשרות של עצור לספר לעו"ד ללא דיחוי את סיפור מעצרו,

חקירתו וכליאתו היא הגנה בסיסית לשמירה על זכויותיו. רק באמצעות פגישה פרונטלית יכול עוה"ד להתרשם באופן בלתי אמצעי ממצבו הפיזי והנפשי של העצור, מאופן חקירתו, ומהיחס שניתן לו. למרבה הצער, שיחה טלפונית או שיחה באמצעי טכנולוגי אחר בין העצור לעורך דינו אינה מהווה חלופה מספקת אשר תאפשר שיחה פרטית והתרשמות אמיתית ממצבו של העצור.

יוזכר, כי במקביל להצ"ח זו, מקודמת בוועדת חוק, חוקה ומשפט הצ"ח לקיום דיונים משפטיים באמצעים טכנולוגיים. שילובן של הצעות החוק יוביל למצב מסוכן בו עצור לא יפגוש את עורך דינו לכל אורך ההליך.

בנוסף, יש להבטיח כי תתאפשר פגישת כלוא עם עורך דינו לא רק לשם ייצוגו בהליך הפלילי, אלא גם לשם פתיחה, מעקב ועדכון האסיר בהליכים משפטיים אחרים בעניינו (הליכים מנהליים, עתירות אסיר ועוד).

לאור האמור, אנו סבורים כי אין להגביל כניסת עו"ד ובני משפחה לבתי הסוהר, ויש לנקוט באמצעים חלופיים לשמירה על בריאותם של הכלואים ושל המבקרים. ככל שיוחלט לקדם את החקיקה, יש להסדיר בחוק את סוגיית הזכות לחיי משפחה עבור כלל הכלואים, תוך הבטחת קיום קשר סדיר עבור כלואים ביטחוניים. כמו כן יש לעגן בחוק מנגנון אפקטיבי שיבטיח לכלואים ולעורכי דין אפשרות לבקש ביקור עו"ד במתקני הכליאה במצב של הכרזה על שלילת ביקורים.

בכבוד רב ובברכה,

נדיה דקה, עו"ד
המוקד להגנת הפרט

אפרת ברגמן-ספיר, עו"ד
הוועד נגד עינויים